

KUR'ÂN MEALLERİNDE ÖZNE-YÜKLEM UYUMSUZLUĞUNDAN KAYNAKLANAN BAZI ANLATIM KUSURLARI

Abdulcelil BİLGİN

Muş Alparslan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri
a.bilgin@alparslan.edu.tr

ÖZET

Çeviri faaliyeti zor süreçlerden sonra gerçekleşir. Zira bu faaliyeti gerçekleştirebilmek için en az iki dili bilmek çoğu zaman yeterli olmaz. İyi bir çeviri, iki dilin yanı sıra iki dünyayı, iki kültürü, iki geleneği de bilmeyi gerektirir. Nitekim çeviri faaliyeti, sadece dillerin gramatik işlevlerine bağlı kalınarak gerçekleştirildiğinde, çoğu zaman sert, kuru ve literal metinlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu nedenlerle çeviride, kelime ve gramer kurallarının yanı sıra bunların yüklendiği dünyanın, anlamın ve duyguların da peşinde olmak gerekir. Böyle yapılmadığında hatalı çevirilerle karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Türkçe Kur'an meallerinin, çeviride kaynak dilin egemen olduğu; ama hedef dilin genellikle göz ardı edildiği metinler olduğu söylenebilir. Oysa unutulmaması gereken en önemli hususlardan biri, çeviri faaliyetinin dillerin özgün karakterlerinin korunarak gerçekleştirilmesi gerektiğidir. Bu nedenle çeviri metninde baskın özelliklerin, kaynak dile değil; hedef dile ait olması gerekecektir. Meallerde bulunan kusurların bir kısmının özne-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklandığı görülmektedir. Bu uyumsuzluklar yaygın olduğu gibi önemli anlam kayıplarına ve çeşitli karmaşalara da neden olmaktadır. Dolayısıyla bu konunun bilimsel yöntemlerle ele alınması faydalı olacaktır. Bu nedenle makalede, örneklerden hareketle meallerdeki özne-yüklem uyumsuzlukları ele alınacak ve bunların nasıl düzeltilbileceklerine dair önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Kur'an, meal, özne, yüklem, çeviri.

ABSTRACT

The act of translation follows difficult processes. Knowing two languages is generally not enough to realize this fact. A good translation requires not only knowledge of two languages but also knowledge of two worlds, two cultures, and two traditions. Indeed, translation activity depending on grammatical functions of languages often results in the emergence of harsh, dry and literal texts. Therefore, in translation, as well as lexicon and grammar, you also need to be in pursuit of emotions, meanings and the context. Otherwise, it will be inevitable to encounter with faulty translations.

It is possible to claim that Turkish translations of the Qur'an are defective texts where the source language is dominant and the target language is ignored. However, one of the most important points to be remembered is the need for translation practices preserving the characteristics of the target language. Hence, it is necessary that the dominant characteristics in the text belong to the target language rather than the source. Some errors are observed to arise from subject-verb disagreement, leading to loss of meaning and various ambiguities. This study carried out to suggest solutions for the correction of subject-verb disagreements through scientific methods will be beneficial for the field.

Keywords: Qur'an, Meaning, Subject, Predicate, Translation.

GİRİŞ

Türkiye’de bugün artık sayılması zor, yüzlü rakamlarla ifade edilebilecek nicelikte meal bulunmaktadır. Meal dünyasındaki egemen niceliğin aynı düzeyde niteliğe de yansıyor yansımadağı önemli bir konu olarak önümüzde durmaktadır. Türkiye’de yıllardır, farklı mealler –bu farklılık, mütercim farklılığı olup her yeni yazılan meali gerekçelendirebilecek bir özgünlük değildir- yazılmakta ve bunlara paralel olarak ilgili sempozyumlar, çalıştaylar düzenlenmekte; tezler, kitaplar ve makaleler yazılmaktadır.¹ Bütün bu yapılanlar, hem zımnen veya açıktan mevcut meallerin yetersizliğine hem de yazılacak meallerin nasıl daha iyi olabileceklerine dair göndermeler içermektedir. Aslına bakılırsa ilgili zevatın meallere yönelik çalışmaları/eleştirileri, önemli bir probleme ve bunun boyutlarına işaret etmesi yönüyle oldukça gereklidir ve amacına hizmet ettiği sürece de devam etmelidir. Bu konuda, anlaşılabilen bir şey söz konusu olacaksa o da meal sahiplerinin ilgili eleştirileri pek de dikkate almıyor olmalarıdır. Zira onlarca yıldır tedavülde bulunan bazı meallerde aynı hataların bütün açıklıklarıyla yer almaya devam ediyor olması, eleştirilerin dikkate alınmadığının göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Mealleri farklı yönlerden eleştirmek mümkün ve gerekli olmakla beraber bu makalede, mütercimlerin ürünleri, önemli hatalara neden olduğu düşünülen özne-yüklem uyumsuzluğu açısından ele alınacaktır. Zira gerek ele alınacak örneklere gerekse de rastgele herhangi bir meale bakıldığında, hem ilgili hataların yaygınlığı hem de bu hataların neden olduğu anlatım kusurları görülecektir. Bu makalede, ele alınan ayetlerin Arapça metinleri üzerinde durulmayacaktır. Zira çalışma, metinlerin çevirilerindeki yanlışlıklardan ziyade, Türkçe açısından, mütercimlere ait ifadelerdeki yanlışlıklarla ilgili olacaktır. Daha açık bir ifade ile mevcut çevirilerin, Türkçenin gramer kurallarına göre doğru olup olmadıkları, makalenin esas konusunu oluşturmaktadır. Hâl böyle olunca ayetlerin Arapça metinlerinin ve bunların doğru tercüme edilip edilmediklerinin makalemizin kapsamına girmeyeceği kendiliğinden açığa çıkmaktadır. Yani mütercimlerin Türkçe olan ürünleri, keza Türkçenin kurallarına göre ele alınıp değerlendirilecektir.

Türkiye’deki meallere dair nesnel perspektifler sunması beklentisiyle bu çalışma, her hangi bir tarihsel yahut kategorik tasnif göz önünde bulundurulmadan Cumhuriyetin ilk yıllarından 2015 yılına kadar rastgele seçilen yirmi iki meal baz alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu seçimde rastgele olmayan şey, özne-yüklem uyumsuzluklarının daha yoğun olduğu meallerin tercih edilmiş olmasıdır. Bu durum, kasıtlı olarak bazı meallerin eleştiri nesnesi yapıldığı şeklindeki bir kanaate neden olmamalıdır. Söz konusu tercihte, kasıttan ziyade anılan zaman kesitinde, öncelikle daha problemli olduğu görülen meallere yönelmenin faydalı olacağı varsayımı etkili olmuştur. Problemin daha net bir şekilde ortaya konması açısından, işe özne-yüklem uyumsuzluğunun mahiyetini açıklamakla başlamak faydalı olacaktır.

¹ Bu bağlamda şu çalışmaları hatırlayabiliriz: DİB ve DEÜİF, *Kur’an Mealleri Sempozyumu*, İzmir, 2003; DİB Yay. , Ankara, 2007, II Cilt; Akdemir, Salih, Cumhuriyet Dönemi Kur’an Tercüme Eleştirel Bir Yaklaşım, Akid Yay. , 1989; Gürbüz, Faruk, *Tercüme Problemleri ve Mealler*, İnsan Yay. , İstanbul, 2004; Cündioğlu, Düccane, *Kur’an Çevirilerinin Dünyası*, Kapı Yay. , İstanbul, 2014; Aydar, Hidayet, *Kur’ân-ı Kerîm’in Tercümesi Meselesi*, Kur’an Okulu Yay. , İstanbul, 1996; Öztürk, Mustafa, *Meal Kültürümüz*, Ankara Okulu Yay. , Ankara, 2008; Bilgin, Abdülcelil, *Kur’an Meallerindeki Anlatım Bozuklukları*, Ankara Okulu Yay. , Ankara, 2012; Özcan, Muhammed, *Kur’an Deyimleri ve Çeviri Stratejileri*, Cantaş Yay. , İstanbul, 2014; Ekin, Yunus, Akyüzoğlu, Hüseyin, *Kur’an Tercüme Teknikleri*, Işık Yay. , İstanbul, 2015; Durmuş, Zülfikar, *Kur’an’ın Türkçe Tercüme Teknikleri*, Rağbet Yay. , İstanbul, 2007; Hacımuftuoğlu, Halil, *Kuran Tercüme Yöntem Sorunu*, İz Yay. , İstanbul, 2008. vb.

ÖZNE-YÜKLEM UYUMSUZLUĞU

Doğru bir cümlenin ön koşullarından biri, bir oluş ve kılışın gerçekleşmesini sağlayan kimse ya da şey demek olan *özne* ile cümlenin bütün öğelerini kendine bağlayan temel öge olan *yüklem* arasında uygunluk bulunmasıdır. Bu uygunluğa *özne-yüklem uygunluğu* denir. Bu ön koşul, özne ile yüklem nicelik veya kişi bakımından uygunluk içinde olmasını gerektirir. Cümledeki unsurların birbiriyle uyum halinde olmaması, doğru bir cümlenin en önemli koşullarından birinin ihlal edilmesine yol açarak *özne-yüklem uyumsuzluğu* dediğimiz anlatım kusurunun oluşmasına neden olur (Korkmaz, 2007: 171 ve 247; Eker, 2015: 350).

Türkçenin sözdizimi kurallarına göre, özne-yüklem uygunluğuna dair genel ilkeleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Özne tekil olduğunda yüklem de tekil olur: *Ahmet*, sinemaya *gitti*. Ancak saygı, övünme, böbürlenme, alçak gönüllülük ve nezaket amacıyla *biz*, *bizler* gibi çoğul zamirler kullanılarak bunlara uygun olarak yüklem çoğul yapılabilir: *Biz* böyle *düşünüyoruz*. *Şartım* filan yok. *Biz* teslim olanın canına *kıymayız*. Bazen özne gerçekte bir kişi olduğu halde saygı amacıyla yüklem çoğul olabilir: *Beyefendi* dün *geldiler* (Eker, 2015: 350-351).

Özne; insan ve çoğul ise, yüklem çoğul da tekil de olabilir: *İnsanlar* uçmazlar. *İnsanlar* uçmaz (Güleç, 2014: 272).

Özne; hayvan ismi, eşya ismi, topluluk ismi, belirsizlik zamiri, organ isimleri, zaman adı, hareket bildiren kelimeler ise yüklem tekil olur: Otlaktaki *koyunlar*, eve *döndü*. *Yorganlar*, *yastıklar* ortalıkta *duruyordu*. *Millet*, Kurtuluş Savaşı'nda el ele *verdi*. *İnsanların* birçoğu, yardım etmeyi *sever*. *Kollarım*, üç aydır yerinden koparcasına *ağrıyor*. *Yıllar* ne çabuk *geçti* (Kavruk, Salman, Öztürk, Aydın, Uğur ve Karagöz, 2006: 132). Dolayısıyla, *Yıllar* ne çabuk *geçtiler*. Otlaktaki *koyunlar*, eve *döndüler*. *İnsanların* birçoğu, yardım etmeyi *severler*. gibi yüklemi çoğul olan kullanımların yanlış olduğu söylenebilir. Öznelerin fertleri toplu olarak düşünülmüşse yüklem tekil olur: Arkadaşları daha iyi çalışırdı (Kavruk, Salman, Öztürk, Aydın, Uğur ve Karagöz, 2006: 132).

“Yok, var” kelimeleri, yüklem olduklarında, saygı, yüceltme gibi istisnai durumlar hariç, çoğul olarak kullanılmazlar: Sırada yaramazlık yapan öğrenciler *var* (Eker, 2015: 350-351 ve Kavruk, Salman, Öztürk, Aydın, Uğur ve Karagöz, 2006: 132) ifadesi, doğru bir kullanım olup “öğrenciler varlar” şeklindeki bir ifade genel kullanıma aykırıdır.

Özneleri birin üzerindeki sayı sıfatlarıyla ya da *birçok*, *birkaç* gibi belgisiz sıfatlarla kurulmuş olan cümlelerin yüklemeleri tekil olur: *Yüz öğrenci* üniversiteyi *kazandı* (Eker, 2015: 351 ve Kavruk, Salman, Öztürk, Aydın, Uğur ve Karagöz, 2006: 132).

Cümlede özne kişi zamiri ise, yüklem kişi eki de o zamire işaret etmelidir: *Ben* yürümek *istiyorum* (Eker, 2015: 351) ifadesi doğru, *ben* yürümek *istiyor* ifadesi ise yanlıştır.

Cümlelerdeki özneler bağlaçlarla birbirine bağlanabilir. Bu durumda yükleme eklenmesi gereken şahıs eki, birbirine bağlanmış olan öznelerin tümüne uygun olmalıdır. Eğer, yüklem şahıs ekini öznelerden sadece birine göre alırsa özne-yüklem uygunluğu sağlanmamış olur. Dolayısıyla özneler hangi zamire karşılık geliyorsa yüklem o zamire göre çekimlenmelidir. Örneğin; Sen ve Ayşe, “siz” zamirine; O yaşlı kadın ve sen “siz” zamirine; Ayşe ve ben, “biz” zamirine; Ayşe ve diğerleri, “onlar” zamirine karşılık gelir: Ne siz ne de resmi kurumlar bu aksaklığı gidermeye çalıştı. Cümlesinde, “ne siz ne de resmi kurumlar” şeklindeki söz öbeğinden oluşan özne, *siz* zamirine karşılık geldiği için, cümlenin

yüklemi *çalıştı* değil; *çalıştınız*, olmalıdır: Ne siz ne de resmi kurumlar bu aksaklığı gidermeye çalıştınız (Güleç, 2014: 279) gibi...

Cümlelerde *olumluluk-olumsuzluk* uyumunun da bulunması gerekir. Türkçede, özne olumlu anlam bildirdiğinde yüklem olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilir; ancak öznenin olumsuz anlam bildirdiği durumlarda yüklem de mutlaka olumsuz olmalıdır. *Herkes* sınava *girdi*, diyebileceğimiz gibi *herkes* sınava *girmede* de diyebiliriz. Her iki cümlede de özne aynı ve olumlu iken, yüklem birinci cümlede olumlu, ikinci cümlede ise olumsuzdur. Öznesi olumlu olan bu cümlelerde yüklemelerin farklı olması anlatımı bozmamaktadır. Öznenin olumsuz olduğu cümlelerde ise yüklem olumlu olamaz. Buna göre, *Kimse gelmedi.* ifadesi, hem özne hem de yüklem olumsuz olmasından dolayı doğru bir cümledir. Ancak *Kimse geldi.* şeklindeki bir ifade, özne ile yüklem arasında olumluluk-olumsuzluk uyumunun olmamasından dolayı yanlıştır (Güleç, 2014: 283-284).

Özne-Yüklem Uyumsuzluğundan Doğan Anlatım Bozukluklarına Meallerden Örnekler

Bu başlık altında, Türkiye’de tedavülde bulunan yaygın kullanım alanlarına sahip meallerden özne-yüklem uyumsuzluğu ile malul seçilecek örneklerdeki hatalara ve bunların Türkçe dil kurallarına göre nasıl olması gerektiğine işaret edilmeye çalışılacaktır. Seçilecek örnekler ve bunlara dair nihai olma iddiası taşımayan, kimi zaman herhangi bir mütercime kimi zaman şahsımıza ait düzeltme önerileri, bir taraftan meallerde konuyla ilgili hataların fazlalığını ve yaygınlığını öte yandan söz konusu hataların dikkatli bir bakışla hemen fark edilebilecek açıklıkta olduğunu gösterecektir (Bkz. Bilgin, 2014).

Bakara – 121

...**Kim de onu inkâr ederse hüsrana uğrayacak onlardır** (Namlı, 2015: 770).

Namlı’nın çevirisinde, tekil *kim* zamirinin özne; *onlardır* kelimesinin ise yüklem konumunda olduğu görülmektedir. Bu çeviride, birbiriyle ilgili iki kelime arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. *Kim* zamiri ile kullanılması gereken kelime, *o* zamiridir. Oysa söz konusu çeviride, *onlar* zamiri kullanılmıştır. *Onlar* zamirine karşılık gelen kelime, *kim* değil; *kimlerdir*. Farklı şekillerde de olsa aynı uyumsuzluğun birçok mealde bulunduğu görülmektedir. Bunlardan bir tanesini daha incelemek faydalı olacaktır: ...*Ama her kim onu inkâr ederse, işte gerçekten zarara uğrayanlar onlardır* (Karaman, Özek, Dönmez, Çağrııcı, Gümüş ve Turgut, 2004: 18) şeklindeki çeviride de uyumsuzluk söz konusudur. Zira cümle, tekil *kim* zamiri ile başlamakta ve çoğul *onlardır* yüklemi ile bitmektedir. Aslında bu cümledeki yüklem iki özne ile ilgili yargıyı ifade ettiği görülmektedir. Cümlede *kim* zamirinin yanı sıra *zarara uğrayanlar* şeklindeki tamlamanın da özne olduğu görülmektedir. İki özneli olan bu cümledeki yüklem, birinci özneyle uyumsuz olduğu; ancak ikincisiyle uyumlu olduğu görülmektedir ki bu durum, her hâlükârda yanlış bir cümle ile karşı karşıya olduğumuz anlamına gelir. Zira bir cümlede kaç özne bulunursa bulunsun, bunlarla ilgili olarak yargı bildiren yüklem, cümledeki bütün öznelerle uyum içinde olması şartı aranır. Meallerde Bakara 121. Ayetin çevirilerinde üzerinde durduğumuz bu tür yanlışlıkların fazlasıyla mevcut olduğu görülmektedir.² Çevirilerdeki uyumsuzluğun nedeni, ayette

² ...*Kim* de onu inkâr ederse, artık *onlar* hüsrana uğrayanların ta *kendileridir* (Bulaç, 2009, s. 19). ...*Kim* de bunu inkâr ederse kesin zarara uğrayanlar işte *onlardır* (Varol, 1997, s. 22). ...Her *kim* de kitabı inkâr eder ve değiştirirse, *onlar* dinlerinde ziyan *edenlerdir* (Yavuz, 1974, s. 209). ...her *kim* de onu inkâr ederse işte *onlar* da husranda *kalanlardır* (Elmalılı, 1993, s. 18). ...*Kim* ona küfrederse *onlar* da (maddî ve manevî) en büyük zarara uğrayanların ta *kendileridir* (Çantay, 1990, s. II/37). ...*Kim* onu inkâr ederse, işte *onlar* hüsrana uğrayacakların ta *kendileridir* (Yıldırım, 2002, 18). ...*kim* de bu mesajı inkâr ederse, işte kaybedenler de

bulunan من / men şeklindeki şart edatının (İbrahim, 2012: 19) farklı çeviri tercihlerine açık olması olgusu olabilir. Zira bu şart edatı, Arapçada tekil bir kullanıma sahip olmanın yanı sıra ikil ve çoğul olarak da kullanılmaya elverişlidir (Akkirmanî, 2016: 214-215-216). Nitekim ayet metnine baktığımızda, tekil من / men edatının, hem tekil يَكْفُرُ fiiline hem de altı çizili çoğul kelimelere işaret ettiğini görürüz وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (Kur’ân-ı Kerîm/Bakara-121). Görüldüğü gibi bu metinde, tekil من / men edatı, bir taraftan tekil يَكْفُرُ fiiliyle, öte yandan art arda أُولَئِكَ/onlar, هُمْ /onlar ve الْخَاسِرُونَ /zarara uğrayanlar şeklindeki çoğul isim ve edatlarla kullanılmıştır. Bu da açık bir şekilde tekil من / men edatının sadece tekil değil çoğul kullanımlara da sahip olduğunu göstermektedir. Oysa Türkçede *kim* zamiri hangi kişi/kimse, anlamında olup cümlede, özne, tümleş, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir sözdür (Ayverdi, 2008: 1730 ve Akalın, 2009: 1182). *Kim* zamiri, *kimler* şeklinde çoğul bir kullanıma da sahip olduğu için; çoğul formu bulunmayan tekil من / men edatından bu yönüyle ayrılmaktadır. Dolayısıyla çevirilerde bu farklılığı göz önünde bulundurarak tekil من / men edatının çoğul kullanım ifade ettiği durumlarda yerine göre *kim* değil *kimler* kelimesini tercih etmek daha doğru bir tercih olabilecektir. Bakara-121. Ayetin çevirisindeki yanlışlığın, bu iki kelime arasındaki farkın göz ardı edilmesinden kaynaklanmış olabileceğini uzak bir ihtimal olarak görmemek gerekir. Bu açıklamalardan sonra gerek bir kısmını aşağıda yazdığımız gerek buraya almadığımız başka çevirilerin³ daha doğru oldukları söylenebilir:

... **Ve kimler ki onu inkâr ederlerse işte hüsrâna uğramış olanlar da onlardır** (Bilmen, 1996: 20).

... **Onu inkâr edenler ise ziyana uğrarlar** (Ateş, Tarihsiz: 18).

... **Onu inkar edenlere gelince, onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir** (Öztürk, 2008: 20).

... **hakikati inkara kalkışanlara gelince işte onlardır asıl kaybedenler!** (Esed, 2009: 82).

Kur’ân meallerinde, tekil من / men edatının çevirisinde yaygın bir şekilde sorun yaşandığı görülmektedir. Örnek olarak Cinn-14. ve Hucûrât 11. ayetlerin çevirilerine de bakılabilir.⁴

Bakara – 187

Özne-yüklem uyumsuzluğunun neden olduğu hatalar, Bakara - 187. ayetin aşağıdaki çevirilerinde de görülmektedir.

... **Onlar sizin örtünüz, siz de onların örtülerisiniz...** (Sadak, bkz. Kuranmeali.org. Erişim: 25.07.2016).

Sadak’ın çevirisinde, özne konumundaki *onlar* kelimesi çoğul iken *örtünüz* yüklemi tekil; sıralı cümlelerin devamındaki ikinci özne olan *siz* kelimesi ve yüklem konumundaki *örtüler* kelimesi çoğuldur. Dolayısıyla yukarıdaki sıralı cümlelerin birinci bölümünde yer alan *Onlar* öznesi ile *örtünüz* yüklemi arasında uyumsuzluk bulunduğu söylenebilir.

... **Onlar sizin (sırlarınızı gizleyen) örtüleriniz, siz de onlara örtüsünüz...** (Onan, kuranmeali.org. Erişim: 25.07.2016).

onlardır (İslamoğlu, 2009, s. 46). ...O Kitabı *kim* de inkâr eder ve içindeki gerçekleri bile bile gizler, tahrif ederse, *böyleleri* (mutlak manâda) kaybetmiş *olanlardır* (Ünal, 2007, s. 69).

³ Doğru ve yanlış çevirileri bir arada görmek için bkz. *Kuranmeali.org*.

⁴ Bu konudaki yanlış çeviriler bkz. *Kuranmeali.org*. Erişim: 25.07.2016.

Bu çeviride ise, yukarıdakinin tersi bir şekilde sıralı cümlelerin ikinci bölümünde çoğul *siz* öznesi ile tekil *örtüsünüz* yüklemi arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Bu ayetin çevirisi ile ilgili hatalar⁵, yukarıdaki iki örnekte gösterdiğimiz şekildedir. Söz konusu çevirilerde bazen çoğul zamiri olan *onlar* kelimesi için yine çoğul bir isim olarak *örtüler* kelimesi seçilmişken; çoğul zamiri olan *siz* kelimesi için, tekil bir isim/yüklem olarak *örtü* kelimesi tercih edilmiştir. Dolayısıyla zamirlerle/öznelerle, isimler/yüklemler arasında bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır. Oysaki orijinalleri farklı olmayan, aynı yer ve kontekste kullanılan bu zamir/özne/*hunne* ve isimler/yüklemler/*libâs* arasında uyum sağlamak kuralların zorladığı bir gerekliliktir. Diğer bir husus ise aynı niceliği imleyen kelimelerin neden farklı şekillerde tercüme edildiğidir.

Çevirilerdeki mevcut hataları şu şekillerde gidermek mümkündür:

Onlar, sizin örtüleriniz, siz de onların örtülerisiniz... Veya

Onlar sizin örtünüz siz de onların örtüsünüz... Ya da

Onlar sizin için; siz de onlar için birer örtüsünüz...

Maide – 24

... Sen ve rabbın *git*, ikiniz savaşın... (Onan, kuranmeali.org. 25.07.2016).

... Sen ve Rabbin *git*, ikiniz savaşın... (Bulaç, 2009: 112).

Sen ve Rabbin git, ifadesinde özne-yüklem uyumsuzluğu bulunmaktadır. Çünkü cümlede *Sen* ve *Rabb* kelimeleri, Türkçede çoğul; Arapçada ise ikil/tesniye olarak birer öznedirler ve bunların yüklemelerinin de Türkçenin gramer kurallarına göre tekil değil; çoğul olması gerekmektedir. Ancak *git* kelimesinden oluşan yüklem tekildir. Dolayısıyla burada, anlatım bozukluğuna sebep olan bir özne-yüklem uyumsuzluğu söz konusudur. Nitekim *git* kelimesinden hemen sonra gelen *ikiniz savaşın...* şeklindeki çoğul ifade, dile getirdiğimiz uyumsuzluğu daha da belirginleştirmektedir. Zira göstergeleri aynı olan ama kendileri nicel olarak farklı olan tekil *git* kelimesi ile çoğul *savaşın* kelimesi arasında tekilik-çoğulluk açısından uyumsuzluk bulunmaktadır. Çünkü gitmesi istenen, Musa ile Rabbidir ve bu ikisi Türkçenin kurallarına göre çoğul kabul edilmektedir. *Git* emir fiili ise tekildir ve daha sonra gelen çoğul *savaşın* emir fiili ile uyuşmamaktadır. Oysa söz konusu iki fiil de aynı kişiler için kullanılmaktadır. Aynı sayıdaki kişi için kullanılan iki değişik fiilin, farklı niceliklere işaret ediyor olması hatadır. Yukarıdaki ifadeyi aşağıdaki şekillerde düzeltmek mümkündür.

Sen ve Rabbin gidin savaşın...

Sen ve Rabbin, ikiniz gidip savaşın...

Tevbe – 20

İman edip hicret *eden*, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat *edenler*, derece bakımından Allah katında daha *yücedir*... (Öztürk, Y.N. , 2008: 190).

Yukarıda yer verdiğimiz cümledeki uyumsuzlukları şöyle izah edebiliriz: İman edip hicret *eden* ifadesi öznenin tekil olduğunu; devamındaki *cihat edenler* tamlaması öznenin çoğul olduğunu net bir şekilde gözler önüne sermekteyken cümlelerin sonundaki *yücedir* şeklindeki yüklem ise tekildir. Biri tekil, diğeri çoğul olan özneler için tekil bir yüklemde karar kılınmış olması, öznelerle yüklem arasında

⁵ Benzer şekilde hatalı çeviriler için bkz. : , kuranmeali.org. 25.07.2016.

bariz bir uyumsuzluğa neden olmuştur. Burada ilginç olan husus, Arapçada çoğul kabul edilen iki kelimedenden birinin/هَاجِرُونَ/hicret eden şeklinde tekil olarak; diğerinin/جَاهِدُوا/cihat edenler, şeklinde çoğul olarak tercüme edilmesi; ancak yüklem tekil olmasıdır: *eden, edenler, yücedir*. Burada hem öznelerin kendi arasında hem de özne yüklem arasında uyumsuzluk bulunduğu görülmektedir. Çevirideki özne-yüklem uyumsuzluğunu şu şekildeki bir ifade ile gidermek mümkündür:

İman edenler, hicret yapanlar/edenler, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşıyorlar, Allah katında daha büyük dereceye sahiptirler (Yavuz, 1974: 190).

Furkan – 5

Furkan suresi 5. Ayetin, birkaç farklı çeviriyle karşımıza çıktığı görülmektedir.⁶ Bunlardan sadece bir kısmını buraya alarak incelemek konunun anlaşılması için yeterli olacaktır.

... *Kur’ân öncekilerin masallarıdır...* (Tekin, 2006: 361).

... *(Bu Kur’an, başkalarından) yazıp aldığı öncekilere ait efsanelerdir* (Altuntaş ve Şahin, 2007: 359).

... *Bu, geçmişlerin uydurduğu masallardır...* (Bulaç, 2009: 360).

... *Bu, sabah akşam (ezberlemesi için) kendisine okunsun diye, başkalarına yazdırdığı eskilerin efsaneleridir* (İslamoğlu, 2009: 699).

... *Ve dediler ki: (O) Evvelkilerin yazmış oldukları uydurmalarıdır...* (Bilmen, 1996: 361).

Görüldüğü üzere, yukarıdaki çevirilerde, tekil bir kullanıma sahip olan *bu/o* şeklindeki işaret sıfatları/zamirleri yahut zamirin göstergesi niteliğindeki tekil Kur’ân kelimesi, birer özne olarak yüklemi çoğul olan kelimelerle kullanılmıştır: *Kur’ân... masallarıdır. Bu Kur’an, ... efsanelerdir. Bu, ... masallardır. Bu, ... efsaneleridir. O, ... uydurmalarıdır, gibi...*

Özne konumundaki, “bu, o, Kur’an” gibi tekil zamirler/işaret sıfatları/isimler ile yüklem konumundaki çoğul kelimeler olan “masallardır, efsanelerdir, uydurmalarıdır,” arasında nicelik açısından uyumsuzluk bulunmaktadır. Tekil işaret sıfatı ve zamirlerini, birer işaret sıfatı ve zamiri olarak çoğul kelimelerle kullanmak mümkündür: Bu çocuklar, o kitaplar gibi. Ama bunlar özne olduklarında durum değişmekte ve yüklemleriyle uyum içerisinde olmaları önem kazanmaktadır. Dolayısıyla aşağıdaki çevirinin, incelediğimiz meallerde bulunan özne-yüklem uyumsuzluğunu taşımadığını söylemek mümkündür.

Bunlar, geçmiştekilerin uydurduğu masallardır, ...

Kasas – 8

Nihayet, Firavun hanedanı, ilerde kendilerine düşman ve üzüntü sebebi olacak Musa’yı bulup aldılar... (Namlı, 2015: 275).

Firavun hanedanı bir topluluk/grup ismi olarak tekil kabul edildiği için yükleminden de tekil olması gerekmektedir. Dolayısıyla cümledeki *aldılar* şeklindeki çoğul yüklem baştaki tekil yüklemle uyumsuzluk arz etmektedir. Aşağıdaki çevirilerde de aynı hatalar görülmektedir.

Derken, Firavun'un ailesi onu buldu; sonunda kendileri için bir düşman ve bir hüznün kaynağı olacak (bu bebeği) sahiplendiler... (İslamoğlu, 2009: 754).

⁶ Benzer şekildeki hatalı çeviriler için bkz. : , *kuranmealı.org*. Erişim: 28. 07. 2016.

Çevirideki *buldu* yüklemi, *Firavun'un ailesi* şeklindeki özne ile uyum içinde iken; cümlelerin sonundaki *sahiplendiler* çoğul yüklemi ile uyumsuzdur.

Nihayet *Firavun'un ailesi*, onu (ileride bilmeksizin) kendileri için bir düşman ve üzüntü konusu olsun diye sahipsiz görüp *aldılar* (Bulaç, 2009: 386).

Firavun ailesi onu bulup *aldılar*... (Piriş, tarihsiz: 181).

Firavun'un ailesi onu, kendilerine ileride bir düşman ve başlarına bir dert olması için ırmakta bulup yanlarına *aldılar*... (Yıldırım, 2004: 385).

Nihayet *Firavun'un ailesi*, ileride kendilerine düşman olacak ve üzüntü kaynağı oluşturacak olan o [çocuğu] bulup *almışlardı* (Akdemir, 2015: 385).

Sonra *Firavun hanedanı* onu *aldılar*... (Eryarsoy ve Ağırakça, 1997: 387).

Meallerde, genel olarak *Firavun hanedanı/ailesi*, ... *aldılar*, *sahiplendiler*, *almışlardı*, şeklinde karşılaştığımız özne ve yüklemelerin uyumsuzluk içinde oldukları görülmektedir.⁷

Değindiğimiz hataları tashih etmenin yanı sıra; cümlelerin birinci kısmını girişik bileşik cümle haline getirirsek daha doğru ve anlaşılır bir çeviri ortaya çıkacaktır:

Nihayet Firavun'un ailesi; ileride kendileri için bir düşman ve üzüntü konusu olacağını bilmeksizin onu sahipsiz görüp aldı...

Ankebût – 10

İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah'a inandık *derler*. Ama Allah uğrunda bir ezaya uğratılınca insanlardan gördükleri baskı ve işkenceyi Allah'ın azabı gibi *tutar*. Andolsun, Rabbinden bir yardım gelecek olsa mutlaka, Biz de sizinle beraberdik *derler*. Allah, herkesin kalbinde olanı en iyi bilen değil midir? (Altuntaş ve Şahin, 2007: 396).

Ve insanlardan Allah'a inandık diyen var ki Allah uğrunda bir eziyete uğratılınca insanların, kendisini sınamasını Allah'ın azâbıymış gibi *sayar* ve Rabbinden bir yardım ve zafer de gelirse bu çeşit kişiler, biz sizinleyiz *derler* mutlaka; Allah, âlemlerin gönüllerinde ne var, daha iyi bilmez mi? (Gölpınarlı, *kuranmeali.org*. Erişim: 28. 07. 2016).

İnsanlardan kimi vardır ki: "Allah'a inandık" *der*; fakat Allah uğrunda eziyete uğratıldığı zaman, insanların işkencesini Allah'ın azabı gibi *tutar*. Halbuki Rabbinden bir nusret gelecek olsa, mutlaka, "Doğrusu biz de sizinle beraberdik" *derler*. İyi de, Allah, herkesin kalbindekileri en iyi bilen değil midir? (Uğur, *kuranmeali.org*. Erişim: 28. 07. 2016).

İnsanlardan, sözde: Allah'a iman ettik diyen bazıları, Allah'ın dini uğrunda, eziyete maruz kaldığı zaman, insanların işkencesini, baskısını, zulmünü, Allah'ın azâbına denk *tutar*. Hâlbuki Rabbinden bir yardım, bir zafer gelecek olsa: Doğrusu, biz de sizinle beraberdik *derler*. İyi de, insanların gönüllerindeki en iyi bilen Allah değil midir? (Tekin, 2006: 398).

Yukarıdaki çevirilerde, özne-yüklem uyumsuzluğunun net bir şekilde görüldüğünü söyleyebiliriz. Öznenin “insanlardan öyleleri”, “insanlardan”, “insanlardan kimi” ve “bazıları” şeklinde olduğu çevirilerde, yüklem nasıl olması gerektiği üzerinde durmak faydalı olacaktır. Eğer yukarıdaki özneler

⁷ Benzer şekilde hatalı çeviriler için bkz.: *kuranmeali.org*. Erişim: 28. 07. 2016.

grup ismi olarak kabul edilecekse yüklem tekil olması gerekecektir. İnsanların birçoğu, yardım etmeyi sever (Kavruk v.d. , 2006: 132) cümlesinde olduğu gibi. Bu kurala göre çevirileri değerlendirdiğimizde, “derler” (çoğul); “tutar”, “sayar” (tekil) gibi yüklemelerden dolayı uyumsuzluk bulunduğu görülecektir. Çevirilerdeki uyumsuzluk, hem özne-yüklem uyumsuzluğu hem de yüklem-yüklem uyumsuzluğu olarak belirmiştir. Bu durum, mütercimlerin, aynı kişilerin özne olduğu cümlelerdeki ilgili yüklemeleri yani aynı kişilere işaret eden yüklemeleri farklı değerlendirmiş olmaları gibi bir garabeti barındırmaktadır. Eğer çevirilerdeki özne, insan ve çoğul olarak kabul edilecekse yüklem çoğul da tekil de olabilir: *İnsanlar uçmazlar. İnsanlar uçmaz* (Güleç, 2014: 272). Bu durumda mütercimlerin aynı öznenin yüklemine tekil mi çoğul mu kabul edecekleri konusundaki kararsızlıklarının yol açtığı yüklem-yüklem uyumsuzluğu gibi bir garabet söz konusu olacaktır: “İnsanlardan bazıları... *tutar*, ... *derler*”. gibi... Aşağıdaki çeviride söz konusu hatalar bulunmamaktadır.

İnsanlar arasında öyleleri var ki, (kendileri ve kendi gibileri adına) "Biz, Allah'a inanıyoruz!" derler; ama Allah yolunda sıkıntıya düşünce insanlardan çektikleri eziyeti Allah'tan gelen ceza gibi, (hatta ondan daha korkutucu) görürler; Rabbinden (gerçek inanç sahiplerine) bir yardım gelince de, "Aslında biz her zaman sizinle beraberiz!" derler. Allah, bütün yaratılmışların kalplerinden geçenleri en iyi bilen değil midir? (Esed, 2009: 968-969).

Mü'min/Ğafir - 5

Her ümmet kendilerine gelen elçiyi yakalasinlar diye uğraştı... Nasıl olmuştu azabım? (Öztürk, Y.N, 2008: 468).

Bu çeviride de Ankebut-10'dakine benzer hata ve uyumsuzluklar bulunmaktadır. Her ümmet kendilerine gelen elçiyi *yakalasinlar* diye uğraştı. Burada “her ümmet” ifadesini grup ismi olarak kabul edip yüklemine tekil yapmak daha doğru olacaktır. Oysa mütercim, *yakalasinlar*: çoğul ve uğraştı: tekil şeklinde belirlediği yüklemelere bakıldığında “her ümmet” ibaresini ne tür bir özne kabul ettiğine dair fikir edinmek mümkün görünmemektedir. Her hâlükârda çeviride özne-yüklem ve yüklem-yüklem uyumsuzluğu söz konusudur.

Aşağıdaki çevirilerde de benzer hatalar bulunmaktadır:

...her ümmet kendi Resullerini yakalamak kasdinde bulundu ve hakkı batılla gidermek için boşuna mücadele ettiler de ben onları tuttum alıverdim o vakit nasıl oldu ıkabım? (Elmalılı, 1993: 466).

...Her ümmet kendi peygamberlerine kasdetmişti, tâ onu (öldürmek için) yakalayıversinler; ve bâtil uğruna mücâdele ettiler, tâ onunla hakkı ortadan kaldırsınlar! (Hayrat, 2001: s. 466).

...Her toplum tartaklamak için, resullerine karşı harekete geçtiler ve hakkı yıkmak için birtakım batıl iddialar ileri sürdüler, ama Ben de onları kısıvrak yakalayiverdim. (Yıldırım, 2004: 466)

...Her millet, elçisini yakalamağa yeltendi; hakkı gidermek için boş şeyler ileri sürerek tartıştılar. (Ateş, Tarihsiz: 466).

Bu çevirilerde, her ümmet / her toplum / her millet gibi özne niteliğindeki kelimelerle ettiler / yakalayıversinler / kaldırsınlar / sürdüler / tartışlar / bulundu / kasdetmişti / yeltendi şeklindeki yüklemeler arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Bunun yanı sıra aynı özneye yüklem olan kelimeler arasında da uyumsuzluk bulunmaktadır: bulundu-ettiler, kasdetmişti-ettiler, yeltendi-tartıştılar, gibi...

Fussilet – 15

Aşağıdaki çevirilerde italik haldeki kelimelere bakıldığında yukarıdakilere benzer şekilde özne-yüklem, yüklem-yüklem uyumsuzlukları görülecektir.

Ad toplumu yeryüzünde haksız bir biçimde büyüklük tasladı da şöyle dediler: (Öztürk, Y.N. , 2008: 479).

Sonra Âd kavmi, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve şöyle dediler: (Yavuz, 1974: 479).

Âd kavmine gelince, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve: Bizden daha kuvvetli kim var? dediler... (Karaman, Özek, Dönmez, Çağrııcı, Gümüş ve Turgut, 2004: 477).

Sonra Âd, Arzda bigayri hakk kibirlenmek istediler ve bizden daha kuvvetli kim var? dediler, ... (Elmalılı, 1993: 477).

Ve Âd (kavmin)e gelince, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar da: Kuvvetçe bizden daha çetin kim var? dediler... (Hayrat, 2001: 477).

Âd (kavmi), yeryüzünde haksız olarak büyüklük tasladılar ve: Bizden daha kuvvetli kim var? dediler... (Ateş, tarihsiz: 477).

Ad kavminden olanlar yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve şöyle dediler: ... şeklindeki bir metin mevcut uyumsuzlukların önüne geçecektir.

Münafikûn – 10

... Ey Rabbim, yakın bir süreye kadar beni geciktirseydin de içtenliğimi belgelemek için birşeyler vererek iyilik ve barış sevenler olsaydım! demesinden önce, size rızık olarak verdiklerimizden dağıtın (Öztürk, Y.N. , 2008: 479).

Sadece Y. N. Öztürk'ün mealinde karşılaştığımız bu çeviriyi en az iki açıdan eleştirmek mümkündür.

1. Türkçede *barış sevenler* diye bir kelime grubu ya da tamlama bulunmamaktadır. Bunun doğrusu barışçı, barışçıl, sulhçu, sulhsever, sulhperver gibi anlamlara gelen barışsever kelimesidir (T.D.K. , <http://www.tdkterim.gov.tr/bts> Erişim: 01.09.2016).

2. Konuşan tekil olduğu halde tamlamanın *barış sevenler* şeklinde çoğul formda kurgulanmış olması hatadır. Dolayısıyla *barış sevenler* ifadesinde gereksiz ve yanlış tamlama; *barışsevenler olsaydım* şeklindeki kelime grubunda özne-yüklem uyuşmazlığı bulunmaktadır. Doğrusu, *barışsever olsaydım*, şeklindedir.

SONUÇ

Yirmiyi aşkın meal incelenerek gerçekleştirilen bu çalışmaya göre, Kur'an'ın Türkçe çevirilerinde özne-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanan birçok hata ile karşılaşmak mümkündür. Bu hataların çoğunlukla birbirinin tekrarı şeklinde belirdiği de söylenebilir. Bu olgu, mütercimler tarafından dile getirilen, önceki meallerde bulunan hatalardan ders alınarak yeni bir çeviri yapıldığı ve bu münasebetle aynı hatalara düşülmeyeceği/düşülmediği şeklindeki iddianın en azından zayıf kaldığını göstermektedir. Türkiye'de, 300'lü rakamlarla ifade edilen meal sayısı ve bunların çoğunlukla özgün/orijinal/yeni olmaması; bu cenahta kayda değer bir gelişme olmadığı şeklindeki bir anlamaya zemin hazırlamaktadır. "A" şahsının yaptığı hataların yapılmayacağı iddiasıyla ortaya çıkıldığında, söz konusu hataların

gerçekten de yapılmaması gerekir ki daha doğru bir ürün ortaya çıkabilsin. Muhtemelen okuyucuyu ortada özgün bir şey olmadığı şeklindeki kanaate iten şey, hata olduğu belirtilen “A” şahsına ait bir tasarrufun “B” şahsı tarafından da misliyle tekrar edilmesidir.

Kur’an çevirisinin bir çırpıda yapılabilecek basit bir iş olmadığını bilerek hazırlanacak meallerin, mütercimler açısından daha dikkatli süreçler ve donanımlar gerektireceği açıktır. Bu makalenin yöneldiği konu açısından ifade edilebilecek şey, hedef dil ekseninde elde edilmesi zaruri kazanımlardır. Bu vesileyle, Arapçaya dair yetkinliğin iyi bir mealin garantörü olamayacağı; aksine bir o kadar da Türkçenin dil, gramer ve anlatım üslupları konusundaki donanımın zaruri olduğu izahtan varestedir. Bu donanım gerçekleştiğinde, anlatım kusurları minimum düzeyde olan meallerle karşılaşmak mümkün olacaktır. Söz konusu imkân elde edildiğinde ise okuyucu, mesajı açık, okunması kolay, anlaşılabilir ve edebi zevk veren yönleriyle elindeki meal sayesinde Kur’an’ı daha iyi anlayabilecektir.

Sonuç olarak özne ile yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanan bu tür hataların minimize edilebilmesi amacıyla, mütercimlerin uyması gereken asgari şartlardan bahsetmek mümkündür. Bu şartların başında, hazırlanacak meallerin Türkçenin dil ve gramer kurallarına uygun olması gelmektedir. Türkçe dil bilgisi kurallarına göre hazırlanacak meallerde, bu makalenin konusu bağlamında dile getirilecek şeyler şu şekilde özetlenebilir: Çeviri faaliyetinde, doğru bir cümlenin ön koşullarından biri olan, özne ile yüklem arasında çeşitli düzeylerde uyumun sağlanması gerekmektedir. Örneğin nicelik veya kişi bakımından özne ile yüklem uyumluluğu içinde olması gerektiğinden hareketle, özne tekil olduğunda yüklem de tekil olması, yüklem şahıs ekinin cümlede bulunabilecek bütün öznelere uygun olması, özne ve yüklem zamir karşılıklarının aynı olması, cümlelerde olumluluk-olumsuzluk uyumunun bulunması gibi... Böylece gramer kurallarının öncelenmesi sayesinde, meallerde çokça karşılaşılan özne-yüklem uyumsuzluğunun neden olduğu hataları gidermek mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalın, H. Ş. (2009). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Akdemir, S. (1989). *Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleleri Eleştirel Bir Yaklaşım*. Ankara: Akid.
- Akdemir, S. (2015). *Son Çağrı: Kur'an*. Ankara: Ankara Okulu.
- Altuntaş, H. & Şahin, M. (2007). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: DİB.
- Ateş, S. (ty). *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*. Ankara: Kılıç
- Aydar, H. (1996). *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi*. İstanbul: Kur'an Okulu.
- Ayverdi, İ. (2008). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı.
- Bilgin, A. (2012). *Kur'an Meallerindeki Anlatım Bozuklukları*. Ankara: Ankara Okulu.
- Bilmen, Ö. N. (1996). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli Âli'si*. Ankara: Akçağ.
- Buğda, S. (2016). Akkırmanî'nin *Muhtasarı Müğni'l-Lebîb an Kütübi'l-Earîb*, eserinin tahkikli neşri. Diyarbakır: Mektebetu Diyarbekir.
- Bulaç, A. (2009). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*. İstanbul: Çıra.
- Cündioğlu, D. (2014). *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*. İstanbul: Kapı.
- Çantay, H. B. (1990). *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*. İstanbul: Elif.
- DİB & DEÜİF. (2007). *Kur'an Mealleri Sempozyumu*. Ankara: DİB.
- Durmuş, Z. (2007). *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleleri*. İstanbul: Rağbet.
- Eker, S. (2015). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker.
- Ekin, Y. & Akyüzoğlu, H. (2015). *Kur'an Tercüme Teknikleri*. İstanbul: Işık.
- Elmalılı, H. Y. (1993). *Kur'an-ı Kerim ve Meali*. İstanbul: İslamoğlu.
- Eryarsoy, B. & Ağırakça, A. (2004). *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*. İstanbul: Buruc.
- Esed, M. (2009). *Kur'ân Mesajı, Meal-Tefsir*. İstanbul: İşaret.
- Güleç, İ. (2014). *Dil ve Anlatım Bozuklukları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

- Gürbüz, F. (2004). *Tercüme Problemleri ve Mealler*. İstanbul: İnsan.
- Hacımüftüoğlu, H. (2008). *Kuran Tercümelerinde Yöntem Sorunu*. İstanbul: İz.
- Heyet. (2001). *Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Meâli*. İstanbul: Hayrat.
- Işıcık, Y. (2010). *Kur'an Meâli*. Konya: Konya İlahiyat Derneği
- İbrahim, M. T. (2012). *İ'rabu'l-Kur'âni'l-Kerim*. Lübnan: Daru'n-Nefais.
- İslamoğlu, M. (2009). *Hayat Kitabı Kur'an*. İstanbul: Düşün.
- Karaman, H. v.d. (2004). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. Ankara: TDV.
- Kavruk, H. v.d. (2006). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Malatya: Uğurel Matbaası.
- Korkmaz, Z. (2007). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: T. D.K.
- Kur'an-ı Kerim.
- Namlı, T. (2015). *Kur'an Aydınlığı: Kronolojik Kur'an Meali*. Ankara: Fecr.
- Onan, G. *Kur'an-ı Kerim Meali*. <http://www.kuranmeali.org/> adresinden 27 Haziran 2016 tarihinde edinilmiştir.
- Özcan, M. (2041). *Kur'an Deyimleri ve Çeviri Stratejileri*. İstanbul: Cantaş.
- Öztürk, M. (2008). *Meal Kültürümüz*. Ankara: Ankara Okulu.
- Öztürk, Y. N. (2008). *Kur'an-ı Kerim Meâli (Türkçe Çevirisi)*. İstanbul: Yeni Boyut.
- Piriş, Ş. (ty). *Kur'an-ı Kerim: Türkçe Anlamı*. Kayseri: Arz.
- Sadak, B. (ty). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. <http://www.kuranmeali.org/> adresinden 25 Haziran 2016 tarihinde edinilmiştir.
- Tekin, A. (2006). *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru*. İstanbul: Kelam.
- Ünal, A. (2007). *Allah Kelâmı Kur'an-ı Kerim Ve Açıklamalı Meali*. İstanbul: Define.
- Varol, A. (1997). *Kur'an-ı Kerim Meali*. İstanbul: Madve.
- Yavuz, A. F. (1974). *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Âli'si*. İstanbul: Sönmez.
- Yıldırım, S. (2002). *Kur'an-ı Hâkim ve Açıklamalı Meali*. İstanbul: Işık.